

ArchiVaria I

In de rubriek ArchiVaria zal ik ieder jaar kort aandacht schenken aan de geschiedenis van ons kasteel in bekende en minder bekende werken, in gepubliceerde en ongepubliceerde vorm, verborgen in bibliotheken en archieven, op zolders en in kelders; kortom ik zal schrijven over alles, iedereen en overal, als het maar betrekking heeft op de historie van het kasteel Asten. Deze eerste bijdrage zal enkele recente publicaties over, in en rond Asten onder de loep nemen. In de komende nummers zal ik dieper graven en beloof ik u smeùige oude primeurs en vergeten onthullingen.

Het lijkt wel of er over de geschiedenis van de Peel iedere maand wel iets verschijnt. Zo denkt men in de ene zichzelf respecterende gemeente dat men zoveel eeuwen oud is, zo kunnen ook de anderen niet in de vaart der Peeldorpen achterblijven. Dit betekent onder meer een explosieve toename van nieuwe heemkundige publicaties, vaak in opdracht van, en gesubsidieerd door, een gemeente hier en een lokaal bedrijf daar. Enkele van deze werken zijn doorwrochte studies geschreven door min of meer professionele historici (u kent ons eigen boek toch wel). Het meeste is echter gericht op het grote publiek en bevat veel, door weemoedige bespiegelingen omgeven, zwart-wit foto's uit lang vervlogen tijden.

Van het eerste soort is het kloeke boek Hertog Jan en de Zummerse mens: Een overzicht van de geschiedenis van Someren en Lierop (Someren, 2001) door de in Limburg woonachtige Jean Coenen. Voor de Summerse mens moet dit boek toch een beetje een ontzuivering zijn omdat nog eens onomstotelijk wordt aangetoond dat Someren nooit en te nimmer stadsrechten heeft gehad. Wat de gemeente echter wilde vieren was 700 jaar zelfbestuur, dat wil zeggen, 700 jaar 'onafhankelijkheid' van het o zo vermaledijde Helmond. Een felicitatie waard zou je zeggen, zeker nu de stad Helmond terug dreigt te slaan met nieuwe annexatieplannen. En ja hoor, ook Helmond kwam dit jaar met een prachtig nieuw boek over het plaatselijke kasteel met daarin veel nieuwe informatie over het zogenaamde 'Oude Huys'. Het zou dateren uit de 12e eeuw (!) en zou hebben gediend als relatief weelderige thuishaven van Maria van Brabant, een heuse keizerin van het Heilige Roomse Rijk. Dit boek spreekt in zijn titel dan ook van meervoud: De kastelen van Helmond. En wat te denken van de onheilspellende ondertitel: Een machtscentrum aan de Peel (Utrecht, 2001). Dit alles staat onder redactie van Nico Arts, Henk Roosenboom en Lia van Zalige-Spooren (klinkt toch eigenlijk ook beter dan Coenen of Maas) en ziet er minimaal net zo mooi en goed gesubsidieerd uit als het boek over Someren. We zijn gewaarschuwd.

In beide boeken wordt ook van 't Huis Asten en haar bewoners veelvuldig melding gemaakt; ze dienen steeds ter vergelijking met het eigenlijke onderwerp van studie. Voor een goed begrip van de geschiedenis van ons eigen kasteel kan men dan ook niet goed zonder deze twee nieuwe uitgaven, die qua opzet en doelstelling niet veel afwijken van het Astense kasteelboek van Toine Maas (red.). Het moet wel gezegd: helaas ontbreekt het de Peel op dit moment nog aan een meer algemeen overzichtswerk waarin samenhang wordt aangebracht in de uiteenlopende lokale ontwikkelingen. Op dit moment overheerst nog te veel het jubileumboek en missen we nog de brede historische synthese. Helaas is het beste geschiedenisboek over de Peel nog steeds H.N. Ouwering's Geschiedenis der dorpen en heerlijkheden Deurne, Liessel en Vlierden uit 1933!

In het tweede genre verschenen ook een tweetal interessante boeken. Op de eerste plaats Asten, Heusden en Ommel: Over de grens van twee eeuwen (Asten, 2001) van Henk Berkers en Jan van Lieshout. Ook hier gaat het wederom om een jubileum: het veertigjarig bestaan van Henk Berkers, Boek en Kantoor te Asten. Het is een zeer illustratief boek geworden met werkelijk prachtige foto's

die moeten aantonen dat in Asten veel verloren is gegaan. Dit wordt vooral de politiek verweten maar is het niet ook het gebrek aan cultuurhistorisch bewustzijn onder de dorpsbewoners zelf die hieraan debet is? Werd enkele jaren geleden in de Astense gemeenteraad nog geopperd dat de ruïne wel tegen de vlakte kon, het is toch ook niet zo heel lang geleden dat menig Astenaar, letterlijk, zijn eigen steentje bijdroeg aan de afbraak. Hoewel het kasteel niet zoveel aandacht krijgt in het boek (wel een mooie foto op pagina 88), is het toch een bewijs dat er iets aan het veranderen is en dat steeds meer Astenaren oog krijgen voor het historisch erfgoed in de eigen omgeving.

Een ander boek dat recentelijk is verschenen is van Theo Janssen uit Sevenum (alweer in Limburg!) en heet Reizen door de oude Peel: 100 eeuwen Peelverhalen (Gemert, 2001). Met dit boek kunnen we weer ouderwets wegdromen en als dolende ridders en dwergherders verzinken in de vele vennen en moerassen die de Peel ooit rijk was. Janssen, gesubsidieerd door de provincies Noord-Brabant én Limburg, behandelt de hele Peel en boeit derhalve 21 meer dan alleen de lokaal ingestelde mens. Hoewel allemaal misschien wat erg idyllisch kan de echte Peelhistorie het toch ook niet zonder dit soort nostalgie stellen. Het is de weemoed van de Peel die we kennen uit 'het dorp', het door Friso Wiegersma voor Wim Sonneveld geschreven lied over Deurne; die we plachten te lezen in de verhalen van uit de Peel weggetrokken schrijvers zoals Hollidee en Coolen. Was het vijftig jaar geleden nog maar de enkeling die over de Peel kon wegdromen, de hier genoemde boeken kunnen alleen maar illustreren dat steeds meer Peelbewoners zich gaan interesseren voor het verleden van hun geboortegrond. Wellicht is het nog net op tijd om het laatste restje oude natuur- en cultuurlandschap in de Peel voor de verloedering te behoeden.

JOS GOMMANS 2002